

Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug

af 4. oktober 2021 mellem regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Nye Borgerlige, Liberal Alliance og Kristendemokraterne.

Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug

Regeringen og aftaleparterne er enige om en aftale, som skal understøtte den grønne omstilling i land- og skovbrugssektoren og sikre en forbedring af det danske vandmiljø og bedre plads til naturen i landbrugslandet. Aftalen sikrer en drivhusgasreduktion på 1,9 mio. t. CO₂e i 2030 og en reduktion i udledningen af kvælstof til vandmiljøet på 10.800 t. i 2027.

Aftaleparterne er enige om, at reduktionen i udledningen af drivhusgasser og kvælstof til vandmiljøet skal ske ud fra følgende principper:

1. Landbruget skal udvikles og ikke afvikles
2. Landbruget skal omstilles til at være mere klima- og miljøvenligt samtidig med, at det er økonomisk bæredygtigt
3. Landbrugets udledning af drivhusgasser skal nedbringes mest muligt under hensyn til en fortsat bæredygtig udvikling af erhvervet, dansk landbrugs konkurrenceevne, sunde offentlige finanser, beskæftigelse, sammenhængskraft og social balance
4. Udledningen af næringsstoffer skal nedbringes for at forbedre vandmiljøet
5. Landbrugsproduktion skal ske under hensyntagen til natur og biodiversitet
6. Landbruget skal sikres bæredygtige rammebetingelser og fastholdelse af arbejdspladser i alle dele af landet
7. Landbruget skal fortsat skabe arbejdspladser og bidrage til at producere gode, sunde, klima- og miljøvenlige og sikre fødevarer og derved gennem fastholde sin afgørende position i dansk eksport

Aftaleparterne har en fælles ambition om, at udledningen af drivhusgasser for land- og skovbrugssektoren skal reduceres med mindst 8 mio. t. CO₂e i 2030 under hensyntagen til principperne i Klimaloven, herunder bæredygtig erhvervsudvikling og dansk konkurrencekraft, sunde offentlige finanser og beskæftigelse.

Aftalen skal endvidere understøtte udvikling af nye teknologier, der skal levere fremtidens løsninger til at nedbringe landbrugets klima- og miljøpåvirkning yderligere. Der afsættes 575 mio. kr. til udvikling og demonstration af nye teknologier. Dermed vises med aftalen vejen til, hvordan dansk landbrug kan reducere drivhusgasudledningerne med op til 7,4 mio. t. CO₂e frem mod 2030.

Aftaleparterne er enige om at fastsætte et bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektorens drivhusgasudledninger på 55-65¹ pct. i 2030 ift. udledningen i 1990.

Udledningen af kvælstof er et væsentligt element i efterlevelsen af vandrammedirektivet. Aftaleparterne er enige om at sikre implementering af vandrammedirektivet, der indebærer en reduktion i udledningen af kvælstof til vandmiljøet på 13.100 t. med de nuværende skøn. Ifm. genbesøg af aftalen i 2023/24 håndteres mankoen for at leve op til vandrammedirektivet.

Landbrugsstøtten skal bruges aktivt som et redskab til at give landmænd incitament til at omstille til mere bæredygtig produktion og på den måde understøtte den grønne omstilling i erhvervet. Der afsættes derfor en ramme på 27 mia. kr. fra primært landbrugsstøtten til grønne indsatser i 2023-2027.

Der følges op på udviklingsinitiativerne inden udgangen af 2023, hvor reduktionerne i udviklingssporet konkretiseres og flyttes så vidt muligt over i implementeringssporet. Aftalen genbesøges senest i 2023/2024, hvor parterne – på baggrund af et oplæg fra regeringen – træffer beslutning om håndtering af reduktionsmålet, kvælstofindsatsen og søgningen på frivillige virkemidler. Genbesøget skal ses i sammenhæng med anden fase af Grøn Skattereform.

Aftalen indeholder følgende centrale initiativer:

- Reduktion af landbrugssektorens drivhusgasudledninger
- Vandmiljø
- Udviklingstiltag

---

¹ Svarende til ca. 6,1-8,0 mio. t. CO₂e

- Genbesøg
- Plantebaserede fødevarer og grønne proteiner
- Styrket økologi
- Andre indsatser
- Aftaleøkonomi

Reduktion af landbrugssektorens drivhusgasudledninger

Land- og skovbrugssektoren ekskl. energiforbrug skønnes uden yderligere tiltag at udlede ca. 15 mio. t. CO₂e i 2030. Klimaloven fastsætter, at udledningen af drivhusgasser skal reduceres med 70 pct. i 2030 ift. 1990-udledningen under hensyntagen til bl.a. den langsigtede grønne omstilling, bæredygtig erhvervsudvikling og dansk konkurrencekraft, sunde offentlige finanser og beskæftigelse. Regeringen og aftaleparterne er enige om, at landbrugets udledning af drivhusgasser skal nedbringes, og at nye teknologier og løsninger skal understøtte en drivhusgasreduktion fra sektoren.

Aftaleparterne har en fælles ambition om, at udledningen af drivhusgasser for land- og skovbrugssektoren skal reduceres med 8 mio. t. CO₂e i 2030 under hensyntagen til principperne i Klimaloven, herunder bæredygtig erhvervsudvikling og dansk konkurrencekraft, sunde offentlige finanser og beskæftigelse.

Aftaleparterne ønsker at opnå sikkerhed for land- og skovbrugssektorens (landbrugssektoren og LULUCF ekskl. energiforbrug i landbruget) bidrag til reduktion af drivhusgasudledningen. Aftaleparterne er derfor enige om, at der fastsættes et bindende reduktionsmål for land- og skovbrugssektorens drivhusgasudledninger på 55-65 pct. ift. 1990-udledningen svarende til, at land- og skovbrugssektorens drivhusgasudledninger skal nedbringes med ca. 6,1-8,0 mio. t. CO₂e i 2030 pba. Klimafremskrivningen 2021.

Reduktionsmålet skal indfries under hensyntagen til Klimalovens principper for klimaindsatsen, herunder den langsigtede grønne omstilling, bæredygtig erhvervsudvikling og dansk konkurrencekraft, sunde offentlige finanser og beskæftigelse og hensyn til drivhusgaslækage samt de i aftalen angivne principper, f.eks. at landbruget skal udvikles og ikke afvikles.

Med denne aftale gennemføres konkrete initiativer, der sikrer en reduktion i udledningen af drivhusgasser med 1,9 mio. t. CO₂e i 2030.

Aftaleparterne er enige om, at udledningen fra husdyrenes fordøjelse og gødningshåndtering skal reduceres, samtidig med at dyrenes velfærd ikke må forringes. Aftaleparterne er på den baggrund enige om at stille krav til hyppigere udslusning af gylle fra svinestalde, der skønnes at reducere udledningen af drivhusgasser med 0,17 mio. t. CO₂e i 2030. Der indføres også et generelt reduktionskrav på kvæg svarende til en effekt på 0,17 mio. t. CO₂e i 2025 og 0,16 mio. t. CO₂e i 2030 for at nedbringe udledningen fra husdyrenes fordøjelse. Såfremt det ikke er muligt at fastsætte et generelt reduktionskrav, vil aftaleparterne beslutte andre metoder for at opnå effekten, herunder indførelse af et specifikt krav om en højere fedtandel i foderet til konventionelle malkekøer og kvier i 2025. Det vil fortsat være en prioritet, at nye virkemidler, som f.eks. fodertilsætningsstoffer, hurtigst muligt overgår til implementeringssporet, samt at kravet justeres efter det, der kan realiseres.

Aftaleparterne ønsker at gennemføre en jordreform, hvor udledningen fra jorder og skove skal nedbringes. Aftaleparterne er på den baggrund enige om, at landbrugerne skal have mulighed for at udtage og vådgøre så mange lavbundsgrunde som muligt, at det aktuelle potentielle for udtagning af kulstofrige lavbundsgrunde skal udtømmes, og at sporene til yderligere udtagning skal lægges. Det er parternes ambition, at der skal udtages 100.000 ha lavbundsgrunde inkl. randarealer.

Dertil afsættes i alt 613 mio. kr. i 2022-2030 til privat skovrejsning. Indsatserne skønnes at nedbringe udledningen af drivhusgasser med 0,48 mio. t. CO₂e i 2030. I tillæg skønnes ekstensivering af landbrugsgrunde at kunne bidrage til indfrielse af aktiv udtagning af lavbundsgrunde med et teknisk reduktionspotentiale på 0,5 mio. t. CO₂e i 2030.

Der afsættes derfor midler til udtagning af 22.000 ha lavbundsgrunde og randarealer og til ekstensivering af jorder mhp. senere udtagning. Med tidligere aftaler sikres dermed vådgøring af 50.500 ha landbrugsarealer og ekstensivering af 38.000 ha svarende til i alt 88.500 ha.

Aftaleparterne er endvidere enige om at nedsætte en ekspertgruppe for lavbundsjord, der kan bidrage til at øge det tekniske reduktionspotentiale for udtagning af lavbundsjord med en målsætning om at fremme realiseringen af de 0,5 mio. t. CO₂e bl.a. som følge af ekstensivering af 38.000 ha og bidrage med at nedbryde barrierer ift. at udtage yderligere 12.000 ha svarende til ca. 0,2 mio. t. CO₂e ved evt. realisering. Ambitionen er dermed, at der i alt skal kunne udtages 100.000 ha lavbundsjord inkl. randarealer. Ekspertgruppen skal bestå af eksperter og personer med kendskab til de konkrete udfordringer. Ekspertgruppen skal i 2023 komme med konkrete anbefalinger til realisering af ambitionen. Der afsættes 9 mio. kr. til ekspertgruppen. I tilknytning til ekspertgruppen etableres en task-force samt en følgegruppe med deltagelse af blandt andet Landbrug & Fødevarer, KL og Danmarks Naturfredningsforening.

Der afsættes 10 mio. kr. årligt i 2022-2027 til udtagingskonsulenter.

For at understøtte lodsejernes incitament til udtagning af lavbundsarealer igangsættes der i 2022 et udvalgsarbejde for at afdække mulighederne for en modernisering af ammoniakreguleringen som foreslået af Danmarks Naturfredningsforening og Landbrug & Fødevarer. De to organisationer inddrages sammen med KL i udvalgsarbejdet, der skal afrapportere til aftaleparterne primo 2023.

Parterne er enige om at tilføre i alt 2 mia. kr. i 2023-2024 i statslige midler til lavbundsindsatsen.

Aftaleparterne har en ambition om et større skovareal i Danmark. Derfor afsættes 613 mio. kr. i 2022-2030 til privat skovrejsning. Skovrejsning kan søges af private ejere af landbrugsjord, dvs. landbrugere, selskaber, fonde, foreninger eller lignende. Ordningen vil forventeligt fra 2023 blive udvidet til også at omfatte kommuner.

EU's landbrugsreform sætter nye rammer for landbruget. Den direkte landbrugsstøtte skal i højere grad betinges af hensyntagen til miljø og klima. Reformen indebærer en ensretning af landbrugsstøtten til arealerne, da betalingsrettighederne afskaffes fra og med 2023. Endvidere tilbydes en række eco-schemes som bygger oven på de grundlæggende krav i CAP'en. Aftaleparterne er enige om at implementere EU's landbrugspolitik i Danmark og dertilhørende krav, som skønnes at reducere udledningen af drivhusgasser med 0,38 mio. t. CO₂e i 2030.

Aftaleparterne er enige om at reducere hugsten i de af statens skove, som ikke udlægges til urørt skov, med 20 pct. i 2026-31.

Vandmiljø

Aftaleparterne er enige om at sikre stabile rammevilkår og en langsigtet regulering af landbrugs udledninger af næringsstoffer. Samtidig skal Danmark leve op til vandrammedirektivet, som pt. skønnes at indebære, at der bl.a. skal iværksættes indsatser, der nedbringer kvælstofudledningen som med det nuværende faglige grundlag fra Aarhus Universitet skønnes til 13.100 t. for at sikre forudsætningerne for god økologisk tilstand i vandmiljøet i 2027. Aftalen iværksætter kvælstofreducerende tiltag svarende til en reduktion af udledningen til kystvande og fjorde på ca. 10.800 t. Aftaleparterne er enige om at sikre fuld implementering af vandrammedirektivet. Ifm. genbesøg af aftalen i 2023/24 træffes der beslutning om håndtering af mankoen for at leve op til vandrammedirektivet på baggrund af et oplæg fra regeringen.

Aftaleparterne er enige om, at der indføres en miljøgaranti, hvor der hvert andet år gøres status på fremdriften i de kollektive virkemidler. Garantien indebærer, at såfremt den forudsatte kollektive kvælstofindsats på 1.500 t. kvælstofreduktion ikke kan løses ved frivillige virkemidler, gennemføres regulering med kompensation. Der gøres status ifm. genbesøget i 2023/2024 samt i 2025/2026. Aftaleparterne drøfter finansiering ifm. genbesøget, såfremt der viser sig behov for at justere kvælstofindsatserne. Aftaleparterne anerkender, at miljøgarantien forudsætter en effektiv sagsbehandling i de relevante myndigheder. Udmøntning af miljøgarantien drøftes af aftalekredsen på baggrund af oplæg fra regeringen.

Kvælstofindsatsen baseres på frivillighed. Med aftalen muliggøres, at kvælstofindsatsbehovet realiseres med kollektive virkemidler, så det ikke bliver nødvendigt at øge den målrettede regulering. Aftaleparterne forpligtiger sig til om nødvendigt at drøfte yderligere finansiering her til. Aftaleparterne noterer sig, at der er afsat en reserve til kollektive virkemidler på i alt 1 mia. kr. i 2023-2024. Det er i budgetteringen teknisk lagt til grund, at kvælstofindsatsen opnås med 6.500 t. kvælstofreduktion via målrettet regulering og 1.500 t. via kollektive virkemidler. Miljøgarantien indebærer, at såfremt der opnås højere søgning på de kollektive virkemidler end budgetteringen, nedjusteres den målrettede regulering.

Aftaleparterne er enige om, at der skal gennemføres en evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen ("*second opinion*"), bl.a. under inddragelse af internationale forskere. En *second opinion* vil omfatte en evaluering af det faglige grundlag for kvælstofindsatsen mhp. at afdække, om der er foretaget antagelser, forudsætninger eller valg, som vil kunne lede til en justeret opgørelse af et resterende kvælstofindsatsbehov inden for de juridiske og naturvidenskabelige rammer for vandrammedirektivet.

En *second opinion* skal også omfatte en opdateret vurdering af effekten af kvælstofbaselinen og betydningen af opgørelser af kvælstofudledningen på baggrund af senest tilgængelige data. Aftaleparterne drøfter kommissorium på baggrund af et oplæg fra regeringen. Der afsættes 29 mio. kr. til indsatsen. Der nedsættes en task-force, der ledes af Finansministeriet. Gennemgangen skal være afsluttet mhp. at kunne indgå i genbesøget i 2023/2024. I tillæg til *second opinion* skal der afsættes 16 mio. kr. til i udvalgte marine vådområder at gennemføre lokalt funderede analyser, som skal afdække om der kan findes andre veje til at opnå målopfyldelse, som defineret i EU's Vandrammedirektiv. Regeringen udarbejder oplæg herom til aftaleparterne således at resultaterne af analyserne kan indgå i genbesøget i 2023/24.

Kvælstofindsatsen skal sikre et bedre vandmiljø og efterlevelse af vandrammedirektivet. Indsatsen skal samtidig tilrettelægges, så landbrugerne i videst muligt omfang kan levere den nødvendige indsats ved frivillighed. Dvs. at hvis de kollektive virkemidler leverer mere end den forudsatte kvælstofreduktion, vil den målrettede regulering blive nedjusteret tilsvarende. Aftaleparterne er således enige om, at såfremt en *second opinion* justerer indsatsbehovet, eller at de kollektive virkemidler afviger fra det forudsatte, vil der kunne blive foretaget justeringer af indsatsen, som gennemføres via regulering. Dette kan medføre en lavere reguleringsindsats. Såfremt der vurderes grundlag herfor, drøfter aftaleparterne finansiering.

Aftaleparterne ønsker, at der i forbindelse med genbesøget i 2023/24 skal træffes endelig beslutning om gennemførelsen af kvælstofindsatserne, herunder en ny og mere omkostningseffektiv reguleringsmodel samt evt. markmodel. Der vil blive foretaget relevante konsekvensberegninger forud for den politiske stillingtagen i 2023/24.

Her vil der ligeledes kunne tages højde for fremdriften i de frivillige, kollektive indsatser samt udfaldet af en *second opinion* på kvælstofindsatsen. Her skal der ses på om skærpede krav for rensning af spildevand kan bidrage til reduktion af kvælstof, ligesom der skal gennemføres et tjek af de nuværende regelsæt for etablering af efterafgrøder. Der afsættes i alt 5.552 mio. kr. i 2022-2030 til kvælstofindsatsen under EU's landbrugspolitik, herunder til kompensation for regulering.

Med henblik på at understøtte efterspørgslen på frivillige kollektive virkemidler kan der indgå finansiering fra en ny særskilt national reserve på i alt 1 mia. kr. i 2023-2024 til kollektive virkemidler. Reserven ligger ud over midlerne i EU's landbrugspolitik.

Kvælstofindsatserne har væsentlige klimaeffekter. Det skønnes, at indsatsen reducerer udledningen af drivhusgasser med 0,31 mio. t. CO₂e i 2025 og 0,64 mio. t. CO₂e i 2030.

Udviklingstiltag

Der er i dag kun et begrænset antal værktøjer til at reducere landbrugets klima- og miljøbelastning, uden at det har betydelige konsekvenser for landbrugets produktion. Aftaleparterne er enige om, at yderligere reduktioner af landbrugets udledning af drivhusgasser og næringsstoffer skal opnås ved udvikling og ikke afvikling af dansk landbrug med afsæt i en teknologineutral tilgang. Til det er der behov for nye teknologier og løsninger til nedbringelse af landbrugets udledning af drivhusgasser og næringsstoffer. Der skal derfor snarest muligt og senest inden for et år udarbejdes en strategi for indfrielsen af reduktionspotentialerne i udviklingssporet. Der følges op på udviklingssporet igen senest i 2023, hvor reduktionerne i udviklingssporet konkretiseres og så vidt muligt flyttes over i implementeringssporet.

Aftaleparterne er enige om at afsætte 575 mio. kr. til et udviklingsspor. Dertil kommer midler til grøn bioraffinering. Udviklingssporet skal danne afsæt for udvikling af nye teknologier og virkemidler, der kan nedbringe udledningen af drivhusgasser fra landbruget.

Aftaleparterne er enige om at afsætte 196 mio. kr. til pyrolyse i 2023-2024 i tillæg til 200 mio. kr. i 2021-2022 afsat med aftale om finansloven for 2021 således, at der samlet afsættes 396 mio. kr. til udvikling af brun bioraffinering såsom pyrolyse. Finansieringen søges tilvejebragt via Fonden for Retfærdig Omstilling.

Den fremtidige regulering af landbrugets udledninger af drivhusgasser og næringsstoffer skal i højere grad baseres på bedriftsnære opgørelser af udledningerne. Det kan sikre mere målrettede og omkostningseffektive indsatser. Aftaleparterne er derfor enige om at afsætte 249 mio. kr. til at igangsætte forskning og udvikling af bedriftsregnskaber for landbruget og forbedret kortlægning til en ny reguleringsmodel.

Udvikling af bedriftsregnskaber skal tænkes sammen med resultaterne fra ekspertgruppen for grøn skattereforms afrapportering i 2022.

Der afsættes endvidere 26 mio. kr. til udviklingsinitiativer inden for gylle- og gødningshåndtering og fodertilsætningsstoffer, der kan nedbringe udledningen af drivhusgasser uden at dyrenes velfærd forringes.

Der afsættes 34 mio. kr. til udviklingsinitiativer for marine virkemidler (f.eks. ålegræs og tang), der som supplement til de landbaserede, kan bidrage til hurtigere opnåelse af god økologisk tilstand i marine vandområder.

Udviklingstiltagene skønnes samlet set at kunne tilvejebringe tekniske reduktionspotentialer for i alt 5 mio. t. CO₂e i 2030, *jf. tabel 1*.

Tabel 1
Udviklingstiltag

Initiativ	Mio. t. CO ₂ e i 2030
Støtte til brun bioraffinering	2,0
Håndtering af gylle og gødning	1,0
Fodertilsætningsstoffer	1,0
Fordobling af det økologiske areal	0,5
Udvidet lavbundsspotentiale	0,5
I alt	5,0¹

Anm.: ¹Potentialerne er behæftet med væsentlig usikkerhed, opgjort partielt og der kan være overlap. Realisering af de tekniske potentialer vil bl.a. kræve yderligere finansiering, forskning samt udbredelse.

Kilde: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og Miljøministeriet.

Genbesøg

Aftaleparterne noterer sig, at der med aftalen fastsættes et bindende reduktionsmål for landbrugets drivhusgasudledninger på 55-65 pct. ift. 1990-udledningen. Aftaleparterne er enige om, at der gøres status på indfrielsen af reduktionsmålet i 2023/2024.

Aftalen implementerer EU's nye landbrugspolitik frem til og med 2027. Dette sker dels via landområdeprogrammet for 2022 dels gennem CAP-planen for 2023-2027. Den nye landbrugsreform er en væsentlig omlægning af landbrugsstøtten. Der gøres status i 2023/2024 på ordningerne.

Med afsæt i resultaterne fra *second opinion* genbesøges kvælstofindsatsen i 2023/2024 og der træffes beslutning om håndtering af den resterende indsats. Ved genbesøget følges der ligeledes op på landbrugernes søgning på frivillige kvælstofvirkemidler. Aftaleparterne drøfter finansiering ifm. genbesøget, såfremt der viser sig behov for at justere kvælstofindsatserne.

Aftaleparterne er enige om, at der skal følges op på udviklingstiltagene i 2023 mhp. at træffe beslutning om implementering af udviklingstiltagene, så de i videst mulige omfang omsættes til reelle drivhusgasreduktioner i 2030. Det gælder bl.a. målsætning om at fordoble det økologiske areal. Der pågår et arbejde med at konsolidere fremskrivningen af det økologiske areal, som vil kunne forbedre mulighederne for at vurdere realiseringen af målsætningen. Der udvikles strategier for teknologierne og implementeringen drøftes i 2023 med afsæt i et oplæg fra regeringen.

Udtagning af lavbundsgrunde skal tilvejebringe væsentlige og omkostningseffektive drivhusgasreduktioner i landbrugssektoren. Med aftalen lægges sporene til forberedende indsatser, der kan øge potentialet for udtagning af lavbundsgrunde.

Parterne er enige om, at mulighederne for yderligere udtagning af lavbundsgrunde genbesøges i 2023/2024 mhp. at indfri ambitionen om udtag af 100.000 ha. Parterne gør i den forbindelse status og drøfter konkrete tiltag, der kan tilvejebringe den nødvendige finansiering.

Parterne er endvidere enige om, at der ved genbesøget skal følges op på udviklingen af driftsregnskaberne. Genbesøget skal ses i sammenhæng med, at rammerne for en ensartet CO₂e-afgift i sektorer, der ikke i dag er afgiftsomfattet fastlægges ifm. anden fase af grøn skattereform.

Plantebaserede fødevarer og grønne proteiner

Plantebaserede fødevarer og proteiner er et fremtidigt vækstområde, hvor nye indtjenings- og jobmuligheder kan etableres, og hvor hensyn til vækst, miljø og klima går hånd i hånd. Aftaleparterne er derfor enige om, at omlægning til mere planteproduktion er et centralt element i den grønne omstilling.

På den baggrund skal der – under inddragelse af interessenter – udarbejdes en handlingsplan for plantebaserede fødevarer, der indeholder målsætninger for en række nøgleområder.

Endvidere etableres Fonden for Plantebaserede Fødevarer. Der afsættes 75 mio. kr. årligt i 2022-2030. Fonden kan bl.a. støtte udviklingsaktiviteter såsom sortsudvikling, dyrkning, forarbejdning, salg fremme, eksport fremme, uddannelse og vidensformidling. Det tilstræbes, at mindst halvdelen af fondens midler øremærkes til plantebaserede økologiske fødevarer. Finansieringen tilvejebringes ved en omprioritering af Promilleafgiftsfonden for landbruget.

Aftaleparterne er også enige om at afsætte 580 mio. kr. i 2023-2027 til et eco-scheme for plantebaserede fødevarer. Aftaleparterne er ligeledes enige om, at investeringsstøtte til proteinrige afgrøder, samt forarbejdning heraf søges indarbejdet i miljøteknologiordningen under landdistriktsprogrammet.

Der skal udvikles en strategi for grønne proteiner til dyr og mennesker. Der afsættes 260 mio. kr. i perioden 2022-2026 til bioraffinering af græs og produktion af forskellige typer grønne proteiner til dyr og mennesker, som skal ses i relation til den nye strategi for grønne proteiner.

Endvidere er aftaleparterne enige om at relancere det Nationale Bioøkonomipanel samt nedsætte en taskforce for vertikalt landbrug.

Styrket økologi

Aftaleparterne er enige om, at økologi er en vigtig brik i den grønne omstilling af landbruget. En øget omlægning til økologisk arealanvendelse vil fremme en produktion med færre sprøjtemidler og færre udledninger pr hektar til gavn for klima miljø, drikkevand og natur. Såfremt det økologiske areal i Danmark fordobles, skønnes det at føre til en drivhusgasreduktion på 0,5 mio. t. CO_{2e}.

Mhp. at understøtte en fordobling af det økologiske areal, afsættes 3.556 mio. kr. til økologisk arealstøtte. Midlerne går til at understøtte den danske produktion af økologiske fødevarer af høj kvalitet med lav klima- og miljøbelastning.

Aftaleparterne er enige om, at der skal sikres bedre muligheder for at drive skovlandbrug ved at lempe på støttebetingelserne i CAP'en. Der afsættes 1 mio. kr. til en analyse, der skal afdekke muligheder og potentialer for skovlandbrug og regenerativt jordbrug.

Der udarbejdes endvidere en strategi for økologi, der kan understøtte en fordobling af det økologiske areal, efterspørgsel efter økologiske varer, forbrug og eksport.

Andre indsatser

Aftaleparterne er enige om, at dyrevelfærden skal vægte højere i eksport af husdyr, herunder smågrise. Aftaleparterne er derfor enige om at arbejde for en maksimal transporttid for husdyr i EU.

Landbruget er en vigtig bidragsyder til skabelsen af arbejdspladser i Danmark. Aftaleparterne er på den baggrund enige om, at der udarbejdes en strategi for grønne job i landbruget og følgeerhverv. Strategien skal bl.a. bidrage til at realisere de erhvervs- og beskæftigelsespotentialer, der ligger i den grønne omstilling af landbruget. Med henblik på at understøtte unge landbrugere, afsættes 964 mio. kr. fra EU's landbrugspolitik som især anvendes til en etableringsstøtte på op til 745.000 kr.

Der har gennem en årrække været økonomiske udfordringer i dele af landbruget, og der er derfor behov for nytænkning. Aftaleparterne mener, at nye finansieringsløsninger er en del af vejen frem. Aftaleparterne er på den baggrund enige om at omprioritere 150 mio. kr. fra Dansk Landbrugskapital og indskyde disse i en ny Grøn Landbrugskapital, der er en ny finansieringsløsning under Vækstfonden, som skal bidrage til at understøtte generationsskifte og sikre soliditet i landbrugets bedrifter.

Som følge af beslutningen om at udjævne landbrugsstøtten og afbøde at særlige sektorer rammes urimeligt hårdt, afsættes der i 2023 et beløb på 25 mio. kr. til koblet støtte til arealer med stivelseskartofler.

Aftaleparterne er enige om, at såfremt nogle landbrugere i visse områder vil blive mødt med et uforholdsmæssigt højt indsatsbehov, skal der være muligheder for at hjælpe disse i f.eks. en omstilling af produktionen inden for rammerne af CAP'en. Dette kan f.eks. være i form af investeringsstøtte til ny teknologi eller omlægning til øget planteproduktion.

Aftaleøkonomi

EU's landbrugspolitik er den overordnede finansieringsramme for aftalen. Reformen af EU's landbrugspolitik giver nye muligheder for at skabe incitament til et grønnere landbrug. Det er centralt, at omlægningen af landbrugsstøtten sker under hensyntagen til erhvervets konkurrenceevne og omstillingsmuligheder.

Der er i perioden 2023-2024 afsat 3 mia. kr. i statslige midler til udtag af lavbundsjorder og frivillige kollektive virkemidler.

Med aftalen lever Danmark op til EU-kravet om, at mindst 25 pct. af landbrugsstøtten bruges på grønne tiltag.

Landbruget skal sikres de bedste betingelser for at tilpasse sig til nye rammevilkår og den nye reform af EU's landbrugspolitik. Bl.a. derfor indføres den grønne ramme gradvist. Dele af aftalen forudsætter EU-Kommissionens godkendelse.

Aftaleparterne mødes efter endt høring af Danmarks CAP-plan og drøfter, om høringen giver anledning til justeringer, ud over det, denne aftale medfører.

Tabel 2
Økonomi

Mio. kr.	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028 ⁵	2029	2030	I alt
Søjle I (eco-schemes)											
Økologisk arealstøtte	-	-	113	226	472	529	554	554	554	554	3.556
Miljø- og klimavenligt græs	-	-	297	297	297	297	297	297	297	297	2.376
Ekstensivering af lavbundsjord (søjle II i 2022)	-	134	134	134	134	134	134	134	134	134	1.206
Ny reguleringsmodel	-	-	-	-	-	302	489	489	489	489	2.258
Eco-scheme planter	-	-	116	116	116	116	116	-	-	-	580
Eco-scheme biodiversitet og bæredygtighed	-	-	137	137	137	137	137	137	137	137	1.096
Søjle II											
Udtag af lavbundsjord	-	325	-	-	200	199	199	-	-	-	923
Målrettet regulering ¹	-	185	185	185	185	-	-	-	-	-	740
Kollektive virkemidler ¹ mv. (eksl. privat skovrejsning)	-	392	386	386	386	386	386	-	-	-	2.320
Privat skovrejsning	-	70	90	90	90	90	90	31	31	31	613
Fosfor-vådområder	-	13	0	14	13	13	13	-	-	-	66
Fysiske vandløbsindsatser	-	-	0	18	18	18	18	-	-	-	72
Miljø- og klimateknologi	-	80	90	90	60	60	60	-	-	-	440
Grøn bioraffinering	-	5	5	50	100	100	-	-	-	-	260
Økologisk investeringsstøtte	-	70	70	-	-	-	-	-	-	-	140
Natura 2000	-	344	236	315	267	167	246	246	246	246	2.313
Lokale aktionsgrupper	-	93	93	93	93	93	93	93	93	93	837
Ø-støtte ³	-	-	20	20	20	20	20	-	-	-	100
Unge landbrugere ³	-	-	193	193	193	193	193	-	-	-	964
Forskning, udvikling mv.⁴											
Ny bedriftsmodel	57	116	38	38	-	-	-	-	-	-	249
Bovaersamt stoffet X	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Forskning i gyllehåndtering	7	10	6	1	-	-	-	-	-	-	23
Pyrolyse	0	0	98	98	-	-	-	-	-	-	196
Støtte til ICROFS	50	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50
Bioøkonomipanel og proteinstrategi	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	4
Plantefond	-	75	75	75	75	75	75	75	75	75	675
Second opinion	-	9	10	10	-	-	-	-	-	-	29
Ekspertgruppe for lavbund	-	3	3	3	-	-	-	-	-	-	9
Midlertidig reduktion i hugst	-	-	-	-	-	12	12	12	12	12	60
Merbevilling udtag af lavbund	-	-	1.000	1.000	-	-	-	-	-	-	2.000
Reserve til kollektive virkemidler	-	-	500	500	-	-	-	-	-	-	1.000
Marine virkemidler og vådområder (analyse mv.)	-	19	17	14	-	-	-	-	-	-	50
Øvrige (administration mv.) ⁴	186	303	319	248	190	167	155	86	86	85	1.825
I alt udgifter	305	2.246	4.230	4.352	3.046	3.108	3.287	2.154	2.154	2.153	27.033
Finansiering											
CAP ²	-	1.443	2.001	2.201	2.640	2.713	2.903	1.680	1.680	1.679	18.940
Statsfinansiel ramme	305	774	2.201	2.126	396	374	361	462	462	462	7.922
- heraf merbevillinger	122	250	1.759	1.652	-	-	-	-	-	-	3.782
- heraf eksisterende bevillinger	183	437	354	387	321	299	286	387	387	387	3.427
- heraf Promilleafgiftsfonden	-	87	88	88	75	75	75	75	75	75	713
Fonden for Retf. Omstilling	-	-	98	98	-	-	-	-	-	-	196
Direkte landbrugsstøtte³⁴	-	5.589	4.855	4.872	4.628	4.310	4.453	-	-	-	28.707
Slagtepræmie	-	245	245	245	245	245	245	245	245	245	2.205
Ko-præmie	-	-	85	64	43	21	-	-	-	-	213
Markedsordninger mv. (bier og frugt og grønt)	-	61	61	61	61	61	61	-	-	-	368
Stivelseskartofler	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	25
Direkte støtte mv. i alt	0	5.895	5.271	5.242	4.977	4.637	4.637	245	245	245	31.518

Anm.: Aftaleparterne er enige om at følge trækket på de forskellige ordninger under søjle I og søjle II og foretage de nødvendige omdisponeringer for at sikre størst mulig fremdrift i den grønne omstilling. Der kan ske tekniske tilpasninger affødt af især EU-krav. Forudsætter EU-Kommissionens godkendelse. Administrationsudgifter og den nationale medfinansiering på ordningsniveau vil efterfølgende skulle konsolideres som følge af indholdet i den politiske aftale. ¹ I budgetteringen af kvælstofindsatsen er en

reduktion på 6.500 t. via målrettet regulering hhv. 1.500 t. via kollektive virkemidlerlagt til grund. ²EU's landbrugspolitik. ³I 2022 tildeles unge landbrugere 129 mio. kr. og Ø-støtte 20 mio. kr. af den direkte støtte. Fra 2023-2027 indgår ordningerne i søjle II. ⁴Der kan forekomme justeringer til periodisering. ⁵Rammerne i 2028-2030 er en teknisk fremskrivning af hensyn til opgørelsen af effekter fsva. indsatser finansieret under EU's landbrugspolitik.

Aftalen skønnes at reducere udledningen af drivhusgasser med 1,2 mio. t. CO₂e i 2025 og 1,9 mio. t. CO₂e i 2030, *jf. tabel 3*.

Tabel 3
Reduktionseffekter

Nye indsatser	Mio. t. CO ₂ e		Kvælstof (t. N)
	2025	2030	2027
Reduktionskrav for husdyrenes fordøjelse	0,17	0,16	0
Hypigere udslusning af gylle	0,15	0,17	0
Reform af EU's landbrugspolitik	0,38	0,38	1.550
Udtagning af 22.000 ha lavbundsjord	0,04	0,33	700
Privat skovrejsning	0,00	0,05	50
Ekstensivering	0,10	0,10	400
Kvælstofindsats	0,31	0,64	8.000
Midlertidig reduceret hugst i skove	-	0,07	-
I alt (reduktioner)	1,2	1,9	10.800
Allerede besluttede			
Udtagning af lavbundsjord (FL20-FL21)	-	0,3	-
Øvrige tiltag	-	0,2	-
I alt allerede besluttede		2,4	
Udviklingstiltag			
Brun bioraffinering	-	2,0	-
Gyllehåndtering ¹⁾	-	1,0	-
Fodertilsætning	-	1,0	-
Fordobling af økologi	-	0,5	-
Udvidet lavbundspotentiale	-	0,5	-
I alt (udviklingstiltag)	-	5,0	-
I alt (reduktioner + udviklingstiltag)	-	7,4	-

Anm.: De angivne effekter er afrundede. For flere af tiltagene vil en andel af kvælstofreduktionerne finde sted i oplande uden behov for reduktion iht. vandområdeplanerne. Opgørelserne vil blive konsolideret forud for præsentationen af vandområdeplanerne og i forbindelse med, at den endelige indsatsfordeling fastlægges. De tekniske reduktionspotentialer er behæftet med betydelig usikkerhed, opgjort partielt, og der kan være overlap mellem potentialerne. Realisering af potentialerne vil bl.a. kræve yderligere finansiering, forskning samt udbredelse.

Kilde: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri og Miljøministeriet.

Aftalens karakter

Aftalen har karakter af et forlig, der udløber i 2030.

Partierne kan aftale yderligere indsatser, der understøtter landbrugets grønne omstilling, bl.a. i forbindelse med finanslovsaftalerne, så længe beslutningerne ikke er i strid med forliget.